

Werkblad Reflector Competentie interculturele sensitiviteit: van ontkenning naar wederzijdse integratie

bij paragraaf 5.2 en leeractiviteit 5.1 en 5.4

De reflector interculturele sensitiviteit is door Heessels en Van Biene (2012) ontwikkeld op basis van het werk van de Amerikaanse antropologen Janet M. Bennett en Milton J. Bennett (1998; 2002). Zij gaan uit van interculturele sensitiviteit als een dynamisch proces dat verloopt van: 1) ontkenning via 2) weerstand en 3) minimaliseren; tot 4) aanvaarding en 5) aanpassing; en uiteindelijk tot 6) wederzijdse integratie.

De eerste drie fasen kun je vergelijken met wat in het analysekader culturele diversiteit 'monistisch' of 'etnocentrisch' wordt genoemd. Dat betekent dat je jouw eigen referentiekader beschouwt als middelpunt van de werkelijkheid ('Het kan niet want ...'). Je kijkt als het ware naar de wereld door de eigen culturele bril. Fasen 4 en 5 zijn te beschouwen als cultuurrelativistisch; deze worden door Bennet & Bennet 'etnorelatief' genoemd. Dat betekent dat je jouw eigen cultuur binnen de context van andere culturen kunt plaatsen ('Het kan wel als ...') In de zesde fase van wederzijdse integratie is sprake van een pluralistisch cultuursensitieve attitude.

Doel

De reflector is een ontwikkelingsinstrument om je competenties op het gebied van interculturele sensitiviteit in beeld te brengen en nieuwe competenties te verwerven. Het is een waarderingsinstrument. De reflector maakt je bewust van de houdingsaspecten van jezelf en anderen. Het is vervolgens aan jou en de ander om daar iets mee te doen.

Instructie

Voer met een of meerde studiegenoten een dialoogsessie over een van de casussen uit het boek of de verhalen op de website. Vul vervolgens de reflector in en waardeer jouw interculturele sensitiviteit (zie ook de toelichting *Competentie interculturele sensitiviteit* in paragraaf 5.2 in het boek). Ga na in hoeverre en wanneer jij tijdens de dialoogsessie bij jezelf gevoelens of gedachten van *ontkenning*, *weerstand* of *minimalisering* (zie uitleg in de reflector Interculturele sensitiviteit op pagina 4) hebt ervaren. Vraag jezelf af wat jouw inbreng aan de dialoog teweeg heeft gebracht doordat je jouw eigen cultuur ofwel referentiekader als middelpunt voor de werkelijkheid nam. Dat noemen we een monistische of etnocentrische visie ('Wij doen dat zo ...'). Ga tevens na welke gevoelens en gedachten die je in de dialoog naar voren bracht, gestoeld zijn op *aanvaarding*, *aanpassing* en *wederzijdse integratie*. Deze houdingen gaan uit van een etnorelatieve en/of pluralistische visie, waarin je jouw eigen culturele referentiekader kunt plaatsen binnen of integreren in andere culturele referentiekaders ('Als we het zo doen, dan ...').

De ene houding sluit overigens de andere niet uit. De waardering die je aan je houding geeft is altijd goed en laat ruimte om na te denken over een andere houding. We kunnen ons voorstellen dat onze algemene neiging tot minimalisering in een situatie waar veel

druk op staat, kan leiden tot weerstand. Als je een confronterende ervaring hebt gehad op het gebied van botsende waarden, waardeer je bepaalde houdingsaspecten misschien anders. Wellicht heeft die confronterende ervaring je veel bewuster gemaakt van hoe je over andere mensen denkt. Wanneer je openstaat voor nieuwe, positieve ervaringen kun je dit (misschien) omzetten naar aanvaarding en aanpassing.

Stap 1

Jullie vullen eerst – ieder voor zich – de kolom met houdingsaspecten van de reflector in. Je reflecteert op jouw inbreng aan de dialoogsessie. Je gaat op zoek naar jouw houdingen die naar voren kwamen. Ging het om ontkenning, weerstand, minimalisering, aanvaarding, aanpassing en wederzijdse integratie of combinaties van deze houdingen? Op welke momenten was dat en wat was het effect daarvan op de ander en de gespreksituatie in zijn geheel?

Suggestie: je kunt de reflector ook voor elkaar invullen.

Stap 2

Bespreek in duo's de waarderingen (scores).

Stap 3

Geef aan welke houdingsaspecten je gaat ontwikkelen en hoe je dit gaat bereiken (handelingsaspecten). Gebruik steeds een van de volgende vragen per houdingsaspect om je waardering te scoren. Of bedenk je eigen vraag.

- *Ontkenning:*
Wat kan ik zelf ondernemen om me meer bewust te worden van cultuurverschillen?
Hoe help ik anderen bij het bewust worden van cultuurverschillen?
Wat is hierbij mijn begrippenkader?
- *Weerstand:*
Wat kan ik zelf ondernemen om mijn weerstand te overwinnen?
Hoe help ik anderen bij het ombuigen van negatieve beeldvorming en houding over cultuurverschillen?
Wat heb ik de ander te bieden in de weerstandsfase?
- *Minimalisering:*
Welke invloed kan ik aanwenden om door een andere bril te leren kijken?
Hoe geef ik de ander inzicht dat de eigen normen en waarden niet universeel zijn?
- *Aanvaarding:*
Hoe laat ik aan een ander blijken dat ik culturele verschillen erken en waardeer?
Wat is mijn uitleg bij etnorelativisme of cultuurrelativisme?

- *Aanpassing:*
Hoe haal ik nieuwe ideeën naar boven die de ander verbinden en versterken wat betreft de eigen cultuur?
Welke professionele aanpak is gewenst om de ideeën te ondersteunen?
- *Wederzijdse integratie:*
Hoe laat ik zien dat ik meerdere referentiekaders kan gebruiken?
Hoe geef ik mijn eigen grensen aan?

Stap 4

Kies een van de thema's (scores) en wissel hierover in duo's van gedachten.

Stap 5

Geef aan welke houdingsaspecten je gaat ontwikkelen en hoe je dit gaat bereiken (handlingsaspecten).

Reflector competentie interculturele sensitiviteit

Waardering scores:

1 = helemaal niet; 2 = in zeer geringe mate; 3 = in geringe mate; 4 = voldoende; 5 = in hoge mate

Houdingsaspecten	Handelingsaspecten				
	1	2	3	4	5
1 Ontkenning De neiging om culturele verschillen simpel voor te stellen of ze te ontkennen.					
2 Weerstand De behoefte cultuurverschillen onder te verdelen in 'wij' en 'zij', waarbij 'wij' superieur is.					
3 Minimalisering Mijn eigen normen en waarden zijn leidend. Niet openstaan voor andere culturen/referentiekaders.					
4 Aanvaarding Het kunnen waarderen en herkennen van complexe patronen van culturele verschillen.					
5 Aanpassing Je eigen gedrag aanpassen vanuit een verplaatsen in het waarden- en normensysteem van de 'vreemde ander'.					
6 Wederzijdse integratie Door je inlevingsvermogen heb je een meervoudig referentiekader en ben je je bewust van je eigen grenzen. Deze grenzen geef je ook aan.					

Bronnen

Erp, M. & Biene, M. van (2012). *Competentieontwikkeling interculturele sensitiviteit*. Nijmegen: Kenniscentrum HAN-Sociaal.

Nunez, C., Nunez, R. & Popma, L. (2010). *Interculturele communicatie. Van ontkenning tot wederzijdse integratie*. Assen: Van Gorcum.